

والسلام

چاپ: این مثنوی در کلیات قاسم انوار چاپ ۱۳۳۷ تهران (ص ۳۵۹-۳۸۶) با نام رساله «علم» درج شده است
[نسخه‌های منزوی ۲۶۵۲/۴؛ فهرستواره منزوی ۲۴۶/۱۰ و ۲۴۸؛ دنا 2/278]

۱. تبریز؛ ملی؛ شماره نسخه: ۳۶۶۷/۲

آغاز و انجام: برابر

خط: نستعلیق، کا: سلیمان بن علی جیلانی، تا: ۸۵۱ق؛ قسمتی
مجدول، ضمن دیوان شاه قاسم انوار است؛ جلد: چرمی، ۲۱گگ،
۱۷ سطر، ۱۹×۱۲سم [ف: ۲-۷۷۴]

۲. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۲۶۱۳/۴

آغاز و انجام: برابر

۵۸۵ بیت؛ خط: نستعلیق، کا: حسین شاهی، تا: ۸۵۲ق، جا: قزوین؛
کاغذ: کشمیری زرد، جلد: تیماج سیاه، ۳۵گگ (۳۴۶-۳۸۰)، ۱۹
سطر، اندازه: ۱۶×۷/۵سم [ف: ۸-۳۵۳]

۳. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: بدون شماره/ج

در پایان دیوان شجره‌نامه قاسم انوار را، تا حضرت موسی بن
جعفر (ع) آورده؛ خط: نستعلیق، کا: ابن پیر حاجی، تا: ۸۵۲ق،
جا: هرات [میراث شهاب: س ۱-۲-۳۸]

۴. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۲۶۱۲/۸

آغاز و انجام: برابر

شامل یک مقدمه نثر و ۵۵۰ بیت مثنوی؛ خط: نسخ تعلیق، کا:
صدر قلندر، تا: ۸۵۴ق؛ کاغذ: سمرقندی، جلد: تیماج ساغری
سیاه، ترنج و نیم ترنج و حاشیه زرکوب، ۴۳گگ (۴۳۳-۴۷۵)، ۱۶
سطر، اندازه: ۱۲×۷سم [ف: ۸-۳۵۱]

۵. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۳۰۲/۱-ف

نسخه اصل: موزه قونیه ش ۱۳۷؛ خط: نستعلیق، کا: غیاث
جوهری، تا: ۱۷ جمادی الثانی ۸۵۹ق؛ ۱۵ سطر [فیلمها ف: ۱-۴۵۱]

۶. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۷۵۳/۵-ف

نسخه اصل: پاریس S. E. 124 (بلوشه ۱۵۰). در فهرست با نام
«رساله انیس» از «امیر قاسم» دانسته شده است که به احتمال همین
رساله است؛ خط: نسخ، کا: شیخ قاسم بن حاجی بک بن یوسف
قصاب، تا: ۲۷ شعبان ۸۸۳ق [فیلمها ف: ۱-۵۳۴]

۷. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۷/۲۸-فیروز

آغاز: جمله دل بیمار دینی سر به سر xx زرد روی از آرزوی سیم
و زر؛ انجام: گفته ای از خیره پیش مردمان xx دوست میدارم
فلان کس را به جان

خط: نستعلیق، کا: سلطان علی، تا: ۸۸۶ق؛ افتادگی: آغاز و وسط
و انجام؛ کاغذ: سمرقندی شکری، جلد: تیماج مشکى، ۳۰ص
(۱۷۷-۲۰۶ حاشیه)، ۱۵ سطر، اندازه: ۱۶×۱۱/۵سم [ف: ۲۱-۱۹۲]

۸. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۰۶۶/۲

آغاز و انجام: برابر

خط: نستعلیق خوش، بی کا، تا: قرن ۹؛ کاغذ: سفید، جلد: تیماج

مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۶۸۰۶

آغاز: الحمد لله الذى جعل الصلوة للمؤمنين معراجا و لمحمد و
اهل بيته الذين جعلهم لقبول اعمالها منهاجا؛ انجام: و حاضر کل
ملاء و منتهی کل حاجة و فرج کل.

خط: نسخ، بی کا، تا: ۱۲۴۲ق؛ افتادگی: انجام؛ مصحح و برخی
اوراق آن جایجا صحافی شده، ضمیمه: ضمن ۱۲۱ برگ صدر
نسخه به خط کاتب متن و مغایر: زیارات جامع کبیره و صغیره،
مفجعه، صاحب الامر مشهور به آل یس و ادعیه مکسور، ایمان،
صنمی قریش، سمات و نیز رساله فارسی و ناقص الاول در اثبات
امامت. آغاز موجود: «مملو کند از قسط و عدل چنانچه مملو شده
باشد از جور و ظلم و هفت سال پادشاهی کند و نیز در کتاب
کفایت الطالب محمد بن یوسف شافعی که از علمای اعظم عامه
است کتابی نوشته در باب ظهور مهدی علیه السلام» ... انجام: «و
از کفر و ضلالت بیرون خواهند آمد بعون الله تعالی و باین جا
ختم شد ملتمس دعا از مؤمنین میباشم که از این رساله منتفع
میشوند و کاتب سراپا تقصیر هم امید دعای خیر میباشد؛ تملک:
میرزا محمد علیخان قندهاری در قرن ۱۴ق؛ کاغذ: نخودی آهاری
فرننگی، جلد: میشن عتابی، ۲۱۰گگ، ۹ سطر، اندازه: ۱۵×۹/۵سم
[ف: ۱۵-۱۲۴]

● انیس العارفين / عرفان و تصوف، شعر / فارسی

anīs-ol 'ārefīn

قاسم انوار، علی بن نصیر، ۷۵۷-؟-۸۳۷ قمری

qāsem-e anvār, 'alī ebn-e nasīr (1357-1434)

مثنوی است عرفانی به شیوه تمثیل، با تخلص «قاسم» و «قاسمی»،
با دیباجه‌ای به نثر، در ۶۰۰ بیت، بایست آن را در ۷۷۷/۱۳۷۵م
سروده باشد زیرا گفته که آن را در بیست سالگی سروده است.
خود آن را به این نام خوانده است: «خوش نمایم کرده‌ام ترتیب
از این xx نسخه‌ای نامش «انیس العارفين» / اندر آن گویم جواب
از پنج چیز xx نفس و روح و قلب و عقل و عشق نیز». با عنوان:
فی الندامة، فی نعت النبی، فی سبب انشاء الکتاب، فی
الاصطلاحات، فی صفة الامارة، فی ماهية النفس، صفة الرؤیا،
العجب و الحرص، معرفت عشق و عقل و روح و قلب، عشق و
حسن، وحدت و کثرت. (احمد منزوی)

آغاز: آغاز مقدمه: منت خدای را جلت عظمته و علت کلمته که
بشعشه انوار اسرار شمس ارواح اقرار قلوب انسان را ... موجود
گردانید ... آغاز: یا مغیث المذنبین معطی السوال xx یا انیس
العارفين یا ذوالجلال / ای زعشقت هر دلی را مشکلی xx وی
زسوقت در جنون هر عاقلی

انجام: غیر او را من نمی‌بینم وجود xx پیش او زان است جانم در
سجود / نور او بگرفت عالم را تمام xx دیده بگشا تا به بینی

فهرستگان: نسخه‌های خطی ایران (فخا)؛ جلد پنجم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری

آغاز: الوصل والوقف ادغامات کلام الله تا اینکه فهم شود ...
خط: شکسته، نستعلیق، بی کاه، بی تا؛ ۲ص، ۱۵سطر، اندازه:
۱۱/۵×۱۷سم [ف: ۳-۹۱۵]

● **وصول / کیمیا / عربی**

wuṣūl

؟ جابر بن حیان، ۱۲۰ - ۱۹۸ قمری
jāber ebn-e hayyān (739 - 814)

مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۰۷۹۵
منسوب به جابر بن حیان؛ خط: نستعلیق، بی کاه، تا: ۱۲۶۶ق، جا:
تهران [الفبائی: -۶۰۴]

● **وصول = رساله عرفانی / عرفان و تصوف / فارسی**
vosūl = r.-ye 'erfānī

قاسم انوار، علی بن نصیر، ۷۵۷؟ - ۸۳۷ قمری
qāsem-e anwār, 'alī ebn-e nasīr (1357 - 1434)
مکتوب عرفانی از میر مختوم نیشابوری (-۸۳۰ق) و یا از قاسم
انوار.

آغاز: سبحانک لاعلم لنا الاما علمتنا انک انت العلیم الحکیم اصل
اول در اسباب وصول. بنای این اصل بر محبت است و اساس و
مبداء محبت مناسبت است و مناسبت بر چهار نوع است. مناسبت
ذاتی که رابطه اتحاد جوهر است و غایت و نتیجه آن این است
که علم و عین مرید و مراد یکی شود.

۱. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۲۸۱/۱۲

آغاز: برابر

در فهرست ناشناس؛ خط: نستعلیق، بی کاه، تا: قرن ۹؛ افتادگی:
انجام؛ ۵ص (۳۴۱-۳۴۵)، ابعاد متن: ۶×۱۴، اندازه: ۹×۱۹سم [سنا:
ف: ۱-۱۴۱]

۲. کاشان؛ مدرسه سلطانی؛ شماره نسخه: ۳۷۴/۳

آغاز: برابر؛ انجام: اصل دوم در مراتب وصولست و مراتب وصول
مقدر بر قابلیات است، تم.

خط: نستعلیق، بی کاه، تا: قرن ۹؛ ۸گ، ۱۰سطر، اندازه: ۵×۱۰سم
[ف مخ]

۳. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۷/۱۶-فیروز

آغاز: برابر؛ انجام: گویند توحید یکسان شدنست و یکسان دیدن و
یکسان بودن بناء علیه مهربانی و مرحمت و شفقت بر جمیع
مخلوقات برهان مشاهده اصل است در فرع نیست. بهر چه کرد
نظر قاسمی جمال تودید xx چنین بود نظری کز سر یقین
باشد اصل دوم در مراتب وصول است. مراتب وصول مقدر بر
مقادر قابلیات بوسعت و قابلیات.

اصل اول و یک سطر از اصل دوم است و کاتب در کنار آن

۱۰. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۹۲۶۴/۲

آغاز و انجام: برابر

بی کاه، بی تا؛ جلد: تیماج، ۳۰گ (۹-۳۸)، اندازه:
۱۱/۵×۱۶/۵سم [ف: ۳۰-۴۲]

۱۱. قم؛ گلیایگانی؛ شماره نسخه: ۱۸۹۶/۵-۱۰/۲۰۶

آغاز و انجام: برابر

خط: نستعلیق، بی کاه، بی تا؛ جلد: تیماج، ۱۲گ، ۱۴سطر، اندازه:
۱۱×۱۷سم [ف: ۸-۴۹۳۵]

۱۲. قم؛ گلیایگانی؛ شماره نسخه: ۸/۱۲۰-۱۴۱۰/۴

آغاز: برابر؛ انجام: پس باید دانست که در این اصل نیز پنج اعتقاد
است آن است که خداوند عالم عادل است بعدل مقابل جور و ظلم
تا بمعنی که خداوند

خط: نسخ، بی کاه، بی تا؛ افتادگی: انجام؛ جلد: گالینگور، ۴گ،
۱۲سطر، اندازه: ۱۰/۵×۱۵/۵سم [ف: ۸-۴۹۳۵]

۱۳. قم؛ مسجد اعظم؛ شماره نسخه: ۲۵۶/۱۵

آغاز و انجام: برابر

خط: نستعلیق، بی کاه، بی تا؛ جلد: گالینگور، ۳گ، ۲۳سطر، اندازه:
۱۴×۲۲سم [ف مخ: ۱-۱۶۶]

۱۴. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۳۸۴۹/۵

آغاز و انجام: برابر

بی کاه، بی تا؛ جلد: تیماج، ۲۱گ (۹۲-۱۱۲پ)، اندازه:
۱۰×۱۵سم [ف: ۱۰-۲۳۴]

● **الوصل و الفصل / فقه / عربی**

al-waṣl wa-l faṣl

موحدی قمی، محمد بن عبدالله، ق ۱۴ قمری
movahhedī qomī, mohammad ebn-e 'abd-ol-lāh(- 20c)

تاریخ تألیف: ۲۳ شعبان ۱۳۹۶ق؛ محل تألیف: وشنوه (قریه)
در احکام نکاح و طلاق و خلع و مباراة و لعان، استفاده شده از
درس های پدرش هنگام خواندن شرح لمعه و جز آن و پس از
تجدید نظر در آنها و تنظیم و ترتیب فروع.

قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۹۱۱۲

آغاز: الحمد لله الذی احل التزویج والنکاح و حرم الزنا و السفاح ...
هذا الباب وسائر ابواب الفقه مما استفدت من کتاب شرح لللمعة؛
انجام: و یحد باقی الشهود للفریة. قد فرغت بحمد الله و شکره ...
خط: نسخ و نستعلیق، کاتب = مؤلف، بی تا، جلد: مقوایی، ۳۲گ،
۲۵سطر، اندازه: ۱۷/۵×۲۵سم [ف: ۲۳-۲۵۶]

● **وصل و وقف / قرائت، تجوید / فارسی**

vasl va vaqf

مشهد؛ الهیات؛ شماره نسخه: ۲۲۷۸۶/۲

فهرستگان: نسخه های خطی ایران (فخا)؛ جلد سی و چهارم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران

DIA 276272

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۳/۲۰۱۴

تاریخ تالیف: ۷۷۹ق
 مثنوی کوتاہ در ۵۳ «بیت» با دیباچه‌ای به نثر، در رویداد آمدن تیمور به هرات سروده است.
 آغاز: الا ای شاهباز قدس لاهوت ×× مقید مانده در دام ناسوت /
 الا ای شاهباز قدس لاهوت ×× مقید مانده در دام ناسوت
 انجام: کتون مضمون جمله باز گویم ×× ترا از سر حق سر باز گویم / اگر در خطه این شهر پایم ×× ازین معنی دو صد برهان نمایم
 چاپ: در کلیات او ص ۳۵۳-۳۵۵ چاپ شده است؛ ایران، تهران، انتشارات مولی، ۱۳۹۲ شمسی، با تصحیح دکتر حسن نصیری جامی، حروفی، ضمیمه انیس العارفین؛ صص ۷۷-۸۰ [فهرستواره منزوی ۱۱۰/۲]

۱. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۹۱۱۸/۹

آغاز: برادر عزیز را سعادت ابدی مساعد باد و به رضا و لقا نارسیده از دنیا مراد بالنبی و آله الامجاد. روزی چندست که سلطان معشوق؛ انجام: برابر
 خط: نستعلیق، بی‌کاف، تا: قرن ۹؛ جلد: تیماج مذهب، ۳ گگ (۱۷۶پ-۱۷۸ا)، ۱۷ سطر، اندازه: ۱۵/۲ × ۸/۸ سم [ف: ۲۹/۲-۷۷۸]

۲. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۲۶۱۳/۲

آغاز و انجام: برابر
 خط: نستعلیق، کا: حسین شاهی، تا: ۸۵۲ق، جا: قزوین؛ کاغذ: کشمیری، ۳ گگ (۳۳۹-۳۴۲)، ۱۹ سطر، اندازه: ۱۶ × ۷۵ سم [ف: ۸-۳۵۳]

۳. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۲۶۱۲/۷

آغاز: برادر عزیز را سعادت ابدی مساعد باد؛ انجام: برابر
 خط: نسخ تعلیق، کا: صدر قلندر، تا: ۸۵۴ق؛ کاغذ: سمرقندی، ۴ گگ (۴۲۷-۴۳۱)، ۱۶ سطر، اندازه: ۱۲ × ۷۰ سم [ف: ۸-۳۵۱]

به واقعہ بغداد < ذیل تاریخ جهانگشای جوینی

● واقعہ جانگداز / روزنامه / فارسی

vāqe'e-ye jāngodāz

مفتون شیرازی، فتح الله، ق ۱۴ قمری
 maftūn-e šīrāzī, fath-ol-lāh (- 20c)

تاریخ بایان است.

چاپ: شیراز، ۱۳۲۹ق

[فهرستواره منزوی ۱۱۰/۲]

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۴۴۷۸/۸۸-۴

بی‌کاف، بی‌تا [فیلمها ف: ۳-۵۶]

نسخه، متأسفانه از آغاز و انجام افتادگی دارد و دقیقاً شناخته نشد. در آغاز آن با خطی غیر اصلی به عنوان «واقعات المفتین» از محمد بن احمد بن محمد بصری آمده است و ما مؤیدی برای آن نیافتیم. رمزهایی چون: «حم، ظم، ظت، شم، بم، عت عس، فع عک، قب، فع ظم، ط ن، شب، فح، نج ظم بم م، جس، صغر» و غیر آن در این کتاب به کار رفته است. برخی از رموز آن مانند «واقعات المفتین» عبدالقادر بن یوسف حنفی می‌باشد. از کتاب‌ها و اشخاصی چون: الفتاوی الظهیریة از ظهیر الدین محمد بن احمد بخاری حنفی (-۱۹۶ق)، کتاب العلل، شرح مختصر القدوری از رکن الائمة صباغی، فتاوی ابواللیث، تحفة الفقهاء الجامع الصغیر، جمع العلوم، المحیط، فتاوی البخاریة، قاضی خان، حسام الدین صدر شهید، ابوبکر خوارزمی، محمد بن محمود مکی، ابوالقاسم صفار، ابوبکر بلخی، مجدالائمة، عطاء بن حمزه، حلوانی، ابو یوسف، نجم الائمة حکیمی، محمد بن شجاع، نظام الدین سمرقندی، شمس الاسلام محمود، احمد بن اسد، ابو عبدالله صیمری، بدر ظاهر و دیگران نام برده است. در موارد متعدد از استادش به عنوان «قال استاذنا» یا «قال استاذنا ره» یاد کرده، استادش از شاگردان علاء الدین مروزی بوده است. در برگ ۱۴ چنین آمده: «قال استاذنا [ره] و هو الاصول لانه یدعی الملک المطلق فی الحالین، قال سمعت شیخ الاسلام القاضی علاء الدین مروزی یقول یقع عندنا کثیراً...»؛ در برگ ۱۲: «و به افتی استاذای فخر الائمة و سراج الائمة العربیان جازاهما الله عنا احسن الجزاء». در برخی موارد از عبارت فارسی نیز استفاده کرده است.

قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۵۲۹۹

آغاز: ... الف ... ثم ادعی بعده غضبها علی رجل و اقام بینة لا یقبل ... کتاب المزارعة و هو اربعة ابواب، باب المزارعة الجائزة الفاسدة، نج شرط علی المزارع الحصاد؛ انجام: «باب ما یقع به البراة من الکفالة نج طالب الداین الکفیل فقال له اصبر حتی یجیء الاصلیل فقال الداین لا تعلق علی علی الاصلیل انما تعلق علیک، فالجواب انه لیس ...

خط: نسخ، بی‌کاف، تا: قرن ۸؛ افتادگی: آغاز و انجام؛ مصحح، محشی؛ ۳۹ گگ، ۲۱ سطر، اندازه: ۲۸ × ۱۷/۵ سم [ف: ۳۸-۸۳۴]

به واقعہ آمدن امیر تیمور < واقعہ امیر تیمور

● واقعہ امیر تیمور / شعر، تاریخ ایران / فارسی

vāqe'e-ye amīr teymūr

قاسم انوار، علی بن نصیر، ۷۵۷ق - ۸۳۷ قمری
 qāsem-e anvār, 'alī ebn-e nasīr (1357 - 1434)

فرستگان: نسخه‌های خطی ایران (فخا)؛؛ جلد سی و چهارم؛ به کوشش، مصطفی درایتی، تهران

DIA 276272

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۳/۲۰۱۴